עם הפנים לזמן חורף

ר' עוז מסורי

את המונח 'אחרי החגים' ניתן למצוא, בדרך כלל, בהקשר מאוד ספציפי, אנשים שדוחים דברים כאלה ואחרים. המאמר הבא מבקש לבחון את המונח מזווית אחרת לחלוטין, זווית רוחנית שמבקשת לקחת אחריות: כיצד אנחנו יכולים לקחת את הגובה הרוחני שהיינו בו בחגי תשרי וליישמו בחיי היומיום שלנו.

העולם טועה לומר
דווקא אנשים פחותי הערך ובעלי עבירות
הם הצריכים לתשובה,
ובאמת אינו כן.
באמת אמרו זה
על אנשים יושבי אוהל ולומדי תורה
לקוטי תורה, ראש השנה

נמצאים אנו במהלכם של הימים הנוראים. נוראותם של הימים הללו נובעת, בראש ובראשונה, מעצם עמידתנו לדין. העמידה מול מלך המשפט כאשר עין ביקורתית מרחפת מעלינו מרחפת מעל ראשנו ואנו נתבעים לתת דין וחשבון לגבי התנהלותנו במהלך השנה שעברה מכניסים אותנו למצב של חוסר וודאות. אנו מייחלים ומצפים כי נצא זכאים בדין, אך מי יודע מה יעלה בדיננו? בשל כך ימים אלו גורמים לאדם לחוש חולשה. כאשר האדם עומד במשך תקופה ארוכה במצב של חוסר וודאות לגבי עתידו והחששות מנקרים בקרבו- ליבו כואב. "תוחלת ממושכה מחלה לב" (משלי יג, יב). בשל כך ימים אלו מלאים בעבודה מאומצת, עבודת התשובה. האדם מתכנס אל

תוכו, מקמץ את כוחות חייו ומתבונן בנגעיו ובקלקוליו ומתחיל בתהליך פנימי של בדיקה ובחינה עצמית. מתוך בדיקה זו האדם מבקש להעביר את אישיותו תהליך של שינוי ועיצוב, תהליך של תיקון שגם בו האדם נדרש לאמץ את כוחותיו ולנקוט בהגבלות וסייגים. ע״כ ימים אלו מתאפיינים במידת הגבורה. האדם נדרש להתגבר ולהתעמת עם הפגמים שאותם הוא מזהה באישיותו. ביטוי נוסף למידת הגבורה המאפיינת ימים אלו מתבטאת בהוראות הלכתיות המדריכות את האדם להתרחק מדברים שאותם הוא רגיל לעשות במהלך חיי השגרה שלו (ראה שו״ע או״ח סימן תרג). ׳שמאלו תחת ראשי׳ אלו הימים הנוראים, שמאופיינים בתנועת ההגבלה שמקורה בצד השמאלי שמבטא את הנהגת הגבורה האלוקית.

> התשובה וכל ההליכות המעשיות שלה, עם הרוח הכללית השולטת בעיקרה בימים המיוחדים לתשובה עם גודל התועלת שלה לזכך את הנפשות, לעדן את הרוח ולטהר את המעשים מכעורם, היא מוכרחת להיות סופגת עמה איזו חולשה, שלא נמלט ממנה אפילו הגבור שבגבורים. כשמקמצים את הרצון, כשכופפים את עז החיים ע״י הסלידה הפנימית, והנטיה לשוב מכל חטא, מתקמץ ג״כ הרצון של הטוב, ועז החיים הטהורים מתחלש גם הוא. נמצא האדם סובל מטהרתו המוסרית חולשה כזאת, שסובל חולה שהתרפא ע״י הזרמה אלקטרית חזקה, שאמנם גרשה את הארס שבמחלתו, אבל החלישה את הכח החי והבריא שבו.
>
> (אורות התשובה ט, י)

בתשובת הימים הנוראים תועלת מרובה. היא מסייעת לאדם לזכך את נפשו. אך מתלווה אליה גם חולשה נוראית. חולשה שהרב בדבריו מדמה אותה למכת חשמל פתאומית ומרוכזת או לכל טיפול רפואי אינטנסיבי (כדוגמת לקיחת תרופה אנטיביוטית) שהאדם מקבל בזמן חוליו, שבסופו של דבר יבריא את האדם ויגרש את מחלתו, אך עם זאת בשל חריפותו ועוצמתו של הטיפול במצבו הנוכחי סובל האדם מהחלשת כוחות חייו והוא מוצא את עצמו חלוש וכאוב.

על רקע הסברו זה של הרב לתהליך הפנימי שהוא מנת חלקו של האדם בימים הנוראים, הוא ממשיך ומסביר עד כמה חג הסוכות הינו נחוץ ונצרך לבוא לאחר הימים הללו.

> שבים, על כן, ימים של שמחת קדש, של חדות הנפש, לקומם את הרצון הטוב ועז החיים הטהור. אז תהיה התשובה שלמה.

׳ימים של שמחת קודש׳ אלו ימי חג הסוכות. חג סוכות מתאפיין בתורה בשמחה יתרה: ״ושמחתם לפני ה׳ אלוקיכם שבעת ימים״ (ויקרא כג, מ), ״ושמחת בחגך״

(דברים לז, יד). וכך מסופר בספר נחמיה (ח, יז): "ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סֻכות... ותהי שמחה גדולה מאוד". סמיכותו של חג הסוכות לימים הנוראים שקדמו לו מוסברים על ידי הרב דווקא לאור הניגוד שביניהם. הימים הנוראים אלו ימי דין ומשפט שמעמתים את האדם עם חוליו ומכניסים אותו לתהליך ריפוי אינטנסיבי, תהליך מבורך והכרחי המרפא את האדם, אך יחד עם זאת, זהו תהליך שמתיש את כוחותיו ומחליש את עוצמת חייו. דווקא לאחריהם מובן הצורך בחג הסוכות. חג 'השיבה לחיים'. חג שבו אנו מתחברים אל הטבע, אל הירוק, המחייה את הנפש. מרן הרב מלמדנו שתשובה פירושה שיבה אל הבריאות. פירוש הדבר הוא שתהליך התשובה לא הושלם לאחר יום הכיפורים אלא רק לאחר חג הסוכות שמהווה חולייה חשובה בתהליך התשובה. לאחר האווירה המתוחה של ימי הדין שבהם עוצמת החיים שלנו נחלשה כתוצאה מתהליך התשובה המאומץ בו היינו. לאחריו הגיעו ימי הסוכות - "ימים של שמחת קודש, של חדוות הנפש, לקומם את הרצון הטוב ועוז החיים הטהור. אז תהיה התשובה שלימה". בסוכות שבנו אל הטבע ואל שמחת החיים, "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ" (דברים טז, יד). דווקא שיבה זו מחזקת את הרצון שנפגע ונחלש בימים הנוראים, ונותנת לו את העז והשמחה להשלים את תהליך התשובה. אם את הימים הנוראים אפיינו במידת הגבורה, הרי שאת חג הסוכות ניתן לאפיין במידת החסד. בימי הדין והמשפט נכנס האדם אל תוך גבולות ושיעורים שהתבטאו בקימוץ הרצון ובהחמרות הלכתיות. לאחריהם מגיע חג הסוכות 'זמן שמחתנו'. מהותה של השמחה הינה שהיא פורצת את הגבולות, מתרחבת ומתפשטת וממלאה את הלב ומוציאה את האדם מן המיצר אל המרחבים. 'וימינו תחבקני' זהו חג הסוכות, שמתאפיין במידת החסד וההשפעה שמקורה בצד הימני של ההנהגה האלוקית. תנועתה של מידת החסד הינה התפשטות מהמרכז אל הקצוות וכך גם תנועתה של השמחה.

והנה אנו עומדים לאחר הימים הנוראים ובפי שאלה: "ולתשובה מה זו עושה?" - כיצד התשובה שבה עסקנו בחודשי אלול ותשרי צריכה להשפיע על 'זמן חורף' העתיד לבוא, על לימוד תורתנו בישיבה בפרט ועל עבודת ה' שלנו בכלל?

בראש ובראשונה, כתלמידי ישיבה נראה לי שצריכים אנו לשים במוקד את השפעת התשובה על לימוד התורה שלנו. תשובה היא מלשון שיבה. "וּתְשֻׁבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ" (שמואל-א' ז, יז) - נאמר על שמואל ההולך וסובב בכל גבול ישראל ולבסוף שב אל ביתו, אל מקומו הראשוני. החוזר בתשובה שב וחוזר אל מקורו, ובמילים אחרות הוא מתקרב אל ה' יתברך. כיצד שיבה זו באה לידי ביטוי אצל תלמיד ישיבה

שמבוקר ועד ערב עוסק בתורה? הרי לכאורה, אין קרוב ממנו אל ה' יתברך, שהרי כל שעותיו עוסק הוא בדבר ה'! מלמדנו האדמו"ר הזקן:

> ועל דרך זה יובן גם כן עניין התשובה, כי הנה כתיב 'כי פנו אלי עורף' פירוש כי פנו אלי, שפונים אליו יתברך בקיום תורתו ומצוותיו, אבל מכל מקום אין זה אלא בבחינת עורף, שאינו מבחינת פנימית הרצון מאהבה ותשוקה אלא מצוות אנשים מלומדה והולך בקרירות. והתשובה היא החזרת פנים בפנים להיות פנימיות רצונו וחפצו בתורת ה' ומצוותיו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל.
>
> (לקוטי תורה, פרשת אחרי, כו)

בעבודת ה' שלנו יכול להיות מצב בו אנו עוסקים בתורה ובמצוות, אלא שאין עיסוק זה נובע מפנימיות נפשנו כי אם מתוך הרגל, 'כמצוות אנשים מלומדה'. הרגל פירושו כשהרגל מקדימה את הראש והלב. כביכול רגלינו הולכות מעצמן מתוך דבר שבשגרה, מבלי שנשים את ליבנו ומחשבתנו אל המקום אליו אנו הולכים. אם כן אנו הולכים קדימה, אך אין זה אלא מבחינה חיצונית, בגלל שבפנימיותנו לבנו איננו עמנו (והרי 'רחמנא לבא בעי'). וזה פירוש הכתוב "פָּנוּ אֵלַי עֹרֶף "(ירמיהו ב, כז) - מצד אחד פונים אל ה', עוסקים בתורתו, אבל זה עיסוק בתורה שהוא בבחינת עורף, ללא התלהבות ושמחת חיים אלא מתוך הרגל וקרירות. בדבריו אלו האדמו"ר הזקן מלמדנו כי יש חשש שדווקא העוסקים בתורה, שכביכול פונים אליו, יכולים להפנות לו את עורפם, היינו שליבם כלל וכלל איננו עימו. השפתיים ממלמלות דברי תורה, אך הלב נמצא רחוק מפנימיות כוונתם.

ומהי התשובה? התשובה היא שעבודת ה' תהיה בבחינת 'פנים בפנים', היינו שרצוננו הפנימי יפנה אליו, שנעסוק בתורה מתוך אהבה גדולה, שמחה והתלהבות. שנבעיר אש קודש בלבנו לבקש תמיד את ה' יתברך ובשפתיים דולקות נהגה בתורתו. ואזי, כשפנימיות רצוננו תפנה אל ה' יתברך, אזי יתקיים בנו "יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ" (במדבר ו' כה). אמן כן יהי רצון.

*ר' **עוז מסווּרי**, מחזור כ"ט, אברך וחצר"מ בישיבת הגולן*